

ANDRZEJ SZOSTEK MIC

BIOGRAFIA NAUKOWA KAROLA KARDYNAŁA WOJTYŁY

Ponizsze *curriculum vitae* obecnego Ojca świętego obejmuje jego naukową działalność do momentu wyboru go na papieża w dniu 16 X 1978 r. Składa się ono z dwóch części. Część I ma charakter bardziej dokumentalny przytoczone są w niej ważniejsze fakty wyznaczające życiorys naukowy kard. Wojtyły. W części II wskazano na kilka cech, które są – jak się zdaje – szczególnie znamienne dla ks. Wojtyły jako naukowca. Część II stanowi więc jakby krótki komentarz do części I i do załączonej *Bibliografii prac naukowych Karola Kardynała Wojtyły*.

*

Karol Wojtyła urodził się 18 V 1920 r. w Wadowicach, w 1938 r. rozpoczął studia polonistyczne na Wydziale Filozoficznym Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie. Wybuch wojny spowodował trzyletnią przerwę w studiach. W 1942 r. Karol Wojtyła wstąpił do nielegalnie wówczas działającego Metropolitalnego Seminarium Duchownego w Krakowie i rozpoczął naukę filozofii i teologii na tajnym Wydziale Teologicznym UJ. Studia ukończył w r. 1946 obroną pracy magisterskiej zatytułowanej *Pojęcie środka zjednoczenia duszy z Bogiem w nauce św. Jana od Krzyża*. W tymże roku otrzymał święcenia kapłańskie, po których wyjechał na dwa lata dalszych studiów do Rzymu. Tam, w Uniwersytecie Angelicum zdał w 1947 r. *summa cum laude* egzamin licencjacki oraz przygotował pod kierunkiem o. Reginalda Garrigou-Lagrange'a rozprawę doktorską pt. *Doctrina de fide apud s. Joannem a Cruce*¹ którą przedstawił i obronił na Wydziale Teologicznym UJ 16 XII 1948 r. Po trzech latach pracy duszpasterskiej ks. Karol Wojtyła otrzymał urlop w celach naukowych, a po upływie dalszych dwóch lat, dnia 3 XII 1953 r., habilitował się na tymże Wydziale na podstawie pracy *Próba opracowania etyki chrześcijańskiej według systemu Maksa Schelera*². W roku akademickim 1953/54 ks. dr hab. Karol Wojtyła objął zajęcia z etyki społecznej na Wydziale Teologicznym UJ oraz wykłady w trzech seminariach duchownych krakowskim, śląskim, i częstochowskim. Jesienią 1954 r. rozpoczął pracę na Wydziale

¹ Por. obszerne streszczenie tej pracy *Questio de fide apud s. Joannem a Cruce* „Collectanea Theologica” 21 1959 s. 418-468, a także: *Zagadnienie wiary w dziełach św. Jana od Krzyża* „Ateneum Kapłańskie” 52:1950 s. 24-42, 103-114.

² Por. najpierw artykuł *System etyczny M. Schelera jako środek do opracowania etyki chrześcijańskiej* „Polonia Sacra” 6:1953-54 s. 143-161, następnie zaś w całości wydaną w Towarzystwie naukowym KUL rozprawę habilitacyjną zatytułowaną *Ocena możliwości zbudowania etyki chrześcijańskiej przy założeniach systemu Maksa Schelera* Lublin 1959.

Filozoficznym Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego w Lublinie, przy Katedrze Etyki, której kierownictwo objął w r 1956. W tymże roku został też mianowany przez Senat Akademicki KUL docentem. W rok później nominacja ta uzyskała zatwierdzenie ze strony władz państwowych. Odtąd funkcję kierownika Katedry Etyki będzie ks. doc. dr K. Wojtyła pełnił aż do chwili wyboru go na Stolicę Piotrową.

Lata 1954-1958 to okres szczególnie intensywnej aktywności naukowej ks. Wojtyły. Owocem jej jest szereg artykułów dotyczących podstaw etyki³. W latach 1957-58 ks. Wojtyła publikuje w „Tygodniku Powszechnym” cykl 20 artykułów pod wspólnym nagłówkiem *Elementarz etyczny*. Elementarz ów wychodzi naprzeciw społecznemu zapotrzebowaniu na dostępną dla niefachowców, rzetelną etykę katolicką. W tym też czasie ks. Wojtyła pracuje nad teoretycznie i praktycznie ważkim zagadnieniem etyki seksualnej. Przemyslenia swe w tym względzie zawiera w wydanej w 1960 r. książce *Miłość i odpowiedzialność. Studium etyczne*. O wartości tej publikacji i aktualności poruszanej w niej problematyki świadczy fakt, że już po dwóch latach ukazało się drugie, poszerzone wydanie tej książki, zaś nieco później została ona przetłumaczona na trzy języki obce⁴.

W 1958 r. doc. Wojtyła otrzymuje sakrę biskupią, a z nią nowe obowiązki, uniemożliwiające kontynuowanie intensywnej działalności naukowej. Mimo iż systematycznie przybywało mu obowiązków, związanych z coraz to nowymi godnościami (w 1963 r. arcybiskupstwo krakowskie, w 1967 r. kapelusze kardynalski), to zawsze starał się zachować chociaż trochę czasu na naukę. Jest promotorem sześciu prac doktorskich (s. Maria Kasperkiewicz — 1958; Jan Bardan — 1959; ks. Tadeusz Styczeń — 1963; Stanisław Grygiel — 1965, s. Hildegarda Szymeczko — 1965; Jerzy Gałkowski — 1967), recenzentem dwóch rozpraw doktorskich ks. Zbigniew Majchrzyk — 1974; ks. Andrzej Szostek — 1978) i trzech habilitacyjnych (Adam Rodziński — 1966; ks. Tadeusz Styczeń — 1970; Jerzy Gałkowski — 1979)⁵ autorem licznych artykułów i odczytów w Polsce i za granicą. Wydaje dwie książki — jedną z dziedziny antropologii filozoficznej (*Osoba i czyn*, Kraków 1969), a drugą z teologii Soboru Watykańskiego II (*U podstaw odnowy. Studium o realizacji Vaticanum II*, Kraków 1972). Obie spotkały się z żywym oddźwiękiem i uznaniem fachowców⁶. Ostatnią wydaną książką Karola Kardynała Wojtyły („*Znak, któremu sprzeciwić się będą*” *Rekolekcje w Watykanie Rzym-Watykan, Stolica Apostolska 5-12 III 1976* Poznań-Warszawa-Kraków 1976), nie ma wprawdzie charakteru ściśle naukowego, łatwo w niej jednak odnaleźć ślady tych przemyśleń, którym wyraz dał jej Autor uprzednio w swych filozoficznych i teologicznych publikacjach.

Dodajmy jeszcze, że kard. Wojtyła, jako Przewodniczący Komisji Episkopatu Polski do Spraw Nauki Katolickiej oraz Rady Naukowej Episkopatu Polski, przyczynił się znacznie do intensyfikacji życia naukowego w Polsce organizując kongresy, zjazdy, sympozja i sesje z różnych dziedzin nauki oraz ułatwiając polskim uczonym katolickim kontakt z myślą chrześcijańską na Zachodzie.

³ *Zagadnienie woli w analizie aktu etycznego* „Roczniki Filozoficzne” 5:1955-57 z. 1 s. 111-135, *Problem oderwania przeżycia od aktu w etyce na tle poglądów Kanta i Schelera (studium)*, „Roczniki Filozoficzne” 5:1955-57 z. 3 s. 113-140; *W poszukiwaniu podstaw perfekcjonizmu w etyce* „Roczniki Filozoficzne” 5:1955-57 z. 4 s. 303-317; *O kierowniczej lub służebnej roli rozumu w etyce. Na tle poglądów Tomasa z Akwinu, Hume'a i Kanta* „Roczniki Filozoficzne” 6:1958 z. 2 s. 13-31.

⁴ *Miłość i odpowiedzialność. Studium etyczne* Kraków 1962 (wyd. 2 rozszerzone i uzupełnione), *Amour et responsabilité. Etude de morale sexuelle* Paris 1965, *Amore e Responsabilità* Marietti 1968; *Amor y Responsabilidad. Estudio de moral sexual* Madrid 1969.

⁵ Obrona pracy doktorskiej ks. Szostka oraz kolokwium habilitacyjne dr Gałkowskiego odbyły się wprawdzie po wyborze kard. Wojtyły na papieża, jednak do obu tych prac pisał on recenzję.

⁶ Uznanie to nie wyklucza, oczywiście, krytycznych analiz, do których wymienione książki pobudziły czytelników. Por. zwłaszcza zebrane w „*Analecta Cracoviensia*” 5-6:1973-74 s. 49-272 głosy z dyskusji wokół *Osoby i czynu*, która miała miejsce 16 XII 1970 r. w gmachu KUL.

W uznaniu dla dorobku naukowego kard. Karola Wojtyły Uniwersytet Jana Gutenberga w Moguncji obdarzył go w dniu 23 czerwca 1977 r. godnością doktora honoris causa

*

W krótkiej biografii naukowej nie ma miejsca na wnikliwą charakterystykę twórczości naukowej obecnego Papieża⁷. Można jedynie pokusić się o wypunktowanie kilku szczególnie znamienitych rysów jego naukowego myślenia.

1. Tematem pasjonującym kard. Wojtyłę bodaj najbardziej jest osoba ludzka i jej tajemnica. Wyrazem tego jest nie tylko studium *Osoba i czyn*, ale także artykuły o tematyce wyraźnie antropologicznej⁸, tę samą fascynację człowiekiem odnaleźć można również w jego badaniach nad podstawami etyki⁹. Respekt dla godności osoby ludzkiej każe Kardynałowi szczególnie troskliwie rozważyć problem miłości oblubieńczej, która tak łatwo może ulegać — i często ulega — wypaczeniu ze szkodą dla człowieka. Wreszcie praca nad soborową konstytucją pastoralną *Gaudium et spes*, w którą kard. Wojtyła tak bardzo się zaangażował, była w istocie rozważaniem tajemnicy człowieka, jego zagubienia w świecie i głębokiej tęsknoty za swym Stwórcą i Odkupicielem¹⁰.

2. W swym uprawianiu filozofii¹¹ kard. Wojtyła prezentował typ analityka, wnikliwie i subtelnie traktującego badaną rzeczywistość, dążył jednak zarazem do nieeklektycznego scalenia różnych sposobów filozofowania; w szczególności próbował wzbogacić tradycyjną filozofię bytu myśleniem wypracowanym w ramach filozofii świadomości (zwłaszcza fenomenologii). Tę tendencję można zauważyć prawie we wszystkich publikacjach Kardynała; najwyraźniej zaś w jego rozprawie habilitacyjnej oraz w publikacjach na temat podstaw antropologii i etyki.

3. Kardynał Karol Wojtyła podejmował w swych badaniach problemy ważne, aktualne i interesujące nie tylko wąskie grono fachowców. Przykładem tego jest książka *Miłość i odpowiedzialność* oraz artykuły poruszające zagadnienia etyki seksualnej i małżeńskiej¹². Wspomniano też, jaką funkcję społeczną pełnił *Elementarz etyczny*; również książka *U podstaw odnowy* powstała z potrzeby szczególnie palącej po zakończeniu Vaticanum II jaką było odnalezienie właściwej drogi realizacji uchwał soborowych. Wreszcie analizy kard. Wojtyły dotyczące istoty alienacji i niektórych niepokojących tendencji w kulturze Zachodu¹³.

⁷ Charakterystykę taką, pióra bpa S. Smoleńskiego, znaleźć można w „Rocznikach Filozoficznych” 27:1979 z 2 — w druku. (Zeszyt ten został przygotowany przed wyborem kard. Wojtyły na papieża z okazji jego 25-lecia pracy w KUL.) Por też: M. Jaworski, *Słowo wstępne W Logos i ethos Rozprawy filozoficzne* Kraków 1971 s. 9-18.

⁸ Por artykuły wymienione w załączonej *Bibliografii prac naukowych* pod numerami B 20, 21, 39, 70, 82, 84, 95, 105, 110, 122, 127, 162, 167, 180, 191, 195.

⁹ Prócz artykułów wymienionych w przypisie 3, por też: *Problem doświadczenia w etyce* „Roczniki Filozoficzne” 17:1969 z 2 s. 5-24, *Problem teorii moralności W W nurcie zagadnień posoborowych* T 3 Warszawa 1969 s. 217-249 oraz nie opublikowany skrypt (ss. 74) napisany na początku lat siedemdziesiątych *Człowiek w polu odpowiedzialności (Studium na temat koncepcji i metodologii etyki)*.

¹⁰ Związek między pracą nad konstytucją *Gaudium et spes* a przygotowaniem studium z antropologii podkreśla kard. Wojtyła we wstępie do *Osoby i czynu* (s. 23-26).

¹¹ Chociaż kard. Wojtyła uzyskał stopnie naukowe z teologii moralnej i wielokrotnie dawał wyraz swym zainteresowaniom teologicznym (zwłaszcza teologią kapłaństwa i rolą świeckich w Kościele), to jednak większość jego twórczości naukowej dotyczy filozofii człowieka i moralności.

¹² Por *Bibliografia prac naukowych* pozycja B 22, 24, 30, 61, 65, 68, 89, 113, 116, 151, 152, 159, 160.

¹³ Por *Participation or alienation?* „Analecta Husserliana” 6:1977 s. 61-73, *Travail et sens de l'homme* „Documentation catholique” 75:1978 s. 911-913, *Problem konstituowania się kultury poprzez ludzką „praxis”* „Roczniki Filozoficzne” 27:1979 z 1 (w druku).

dowodzą, jak jest on uczulony na aktualne zagrożenia utrudniające lub wręcz uniemożliwiające rozwój osoby ludzkiej ku pełni w Chrystusie.

4. Wspomnijmy na koniec, że choć zasadnicze intuicje dotyczące istoty człowieka i moralności oraz właściwej drogi, na której tę rzeczywistość należy badać, odnaleźć można już we wczesnych pismach kard. Wojtyły i chociaż pozostały one zasadniczo takie same aż do chwili obecnej, to jednak Kardynał systematycznie swe przemyślenia udoskonalał i rozwijał. I tak na przykład już drugie wydanie *Miłości i odpowiedzialności*, mimo że wyszło zaledwie w dwa lata po ukazaniu się pierwszego, zostało przez Autora zmienione. Potem będzie on czuł potrzebę dalszego rozwijania naszkicowanych tam rozwiązań i formułował swoiste *retractationes* w stosunku do swych ujęć wcześniejszych, zwłaszcza odwołujące się do wnikliwie rozważonego znaczenia *communio personarum*¹⁴. Podobnie, zamykając dyskusję wokół *Osoby i czynu* kard. Wojtyła podkreśla, że sens jej widzi w możliwości twórczej *retractatio* problemów poruszonych w książce¹⁵. W następnych latach kard. Wojtyła sam rozwijał sformułowane w *Osobie i czynie* myśli, zwłaszcza odnoszące się do kwestii uczestnictwa¹⁶. Przykładów takiego rozwoju myśli kard. Wojtyły wskazać można więcej. Dowodzą one dynamizmu jego myśli oraz zdolności i skłonności kard. Wojtyły do słuchania i uwzględniania innych spojrzeń na badaną przezeń rzeczywistość¹⁷.

Charakterystyka ta — jak każda — ujmuje tylko niektóre aspekty naukowego myślenia kard. Karola Wojtyły. Trudno ocenić, na ile trafnie uwydatnia ona specyfikę tego myślenia, być może jednak pokazuje w pewnym stopniu jak oryginalnym i twórczym myślicielem i naukowcem jest obecny Ojciec święty, Profesor naszej uczelni, papież Jan Paweł II.

¹⁴ Por. *O znaczeniu miłości oblubieńczej (na marginesie dyskusji)*. „Roczniki Filozoficzne” 22:1974 z. 2 s. 162-174; *Rodzicielstwo a communio personarum*. „Ateneum Kapłańskie” 84:1975 s. 17-31; *Rodzina jako „communio personarum”. Próba interpretacji teologicznej*. Tamże 83:1974 s. 347-361.

¹⁵ K. Wojtyła. *Słowo końcowe*. „Analecta Cracoviensia” 5-6:1973-74 s. 244.

¹⁶ *Osoba: podmiot i wspólnota*. „Roczniki Filozoficzne” 24:1976 z. 2 s. 6-39.

¹⁷ Por. uwagę Autora we wstępie do II wydania *Miłości i odpowiedzialności*: „Wypada też zarazem powiedzieć, że książka zawdzięcza swoje powstanie wielu współautorom” (s. 5) [...] Równocześnie [...] książka liczy na dalsze współautorstwo: liczy na to, że będą ją niejako w dalszym ciągu tworzyć ci, którzy do końca — i w teorii, i w praktyce — przemyślą czy przeprowadzą jej główne sformułowania” (s. 8). Ten „dialogalny” styl rozważań kard. Wojtyły wspominają też żywo słuchacze jego wykładów i uczestnicy seminarium.